

بررسی رابطه بین کیفیت اطلاعات مالی و تئوری نمایندگی با تاکید بر نقش کیفیت حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

سونیا پناهی^۱

علیرضا اقبالی^۲

چکیده

با توجه به اهمیت اطلاعات مالی و جدایی نقش مالکیت از مدیریت و نقش حسابرسی در این بین، تحقیق حاضر به بررسی تجربی اثر میانجی‌گری کیفیت حسابرسی بر رابطه بین مشکلات نمایندگی و کیفیت اطلاعات مالی ارائه شده از طریق صورت‌های مالی اساسی می‌پردازد. در این راستا، این مطالعه از معیار اندازه‌گیری کیفیت اطلاعات مالی، شامل کیفیت اقلام تعهدی استفاده کرده است. همچنین، در مورد اندازه‌گیری مشکلات تئوری نمایندگی نیز از سه معیار اهرم مالی، مالکیت مدیریتی و جریان‌های نقد آزاد استفاده شده است. در این تحقیق به دنبال بررسی این موضوع هستیم که نوع اظهار نظر حسابرسان چه تاثیری بر بازده سهام و رابطه آن با اطلاعات حسابداری می‌تواند داشته باشد. جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق نمونه‌ای متشکل از ۱۵۲ شرکت از بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴ انتخاب گردید. داده‌های مورد نیاز جهت محاسبه متغیرهای پژوهش، از بانک‌های اطلاعاتی «تدبیر پرداز» و «ره آورد نوین» استخراج شده است.

نتایج نشان می‌دهد که کیفیت حسابرسی دارای نقش میانجیگری منفی بر رابطه کیفیت اقلام تعهدی با اهرم مالی و جریان‌های نقد آزاد است در حالی که کیفیت حسابرسی دارای نقش میانجیگری مثبت بر رابطه کیفیت اقلام تعهدی و مالکیت مدیریتی است.

واژه‌های کلیدی: کیفیت حسابرسی، کیفیت اطلاعات مالی، مشکلات تئوری نمایندگی

مقدمه

با پذیرفتن دیدگاه نمایندگی کلاسیک، پس از جدایی مالکیت از مدیریت شرکت‌ها، مسأله تضاد منافع بین مدیریت و سهامداران مطرح شد. هسته اصلی نظریه نمایندگی بر این فرض استوار است که مدیران به عنوان نمایندگان سهامداران ممکن است به گونه‌ای عمل کنند یا تصمیم‌هایی را اتخاذ کنند که لزوماً در راستای به حداکثر رساندن ثروت سهامداران نباشد. بر اساس نظریه نمایندگی باید در خصوص محافظت سهامداران از تضاد منافع، ساز و کار کنترلی یا نظارتی کافی ایجاد شود. از سوی دیگر، حسابرسی نقش بسیار مهمی در خدمت به منافع عمومی برای تقویت مسئولیت‌پذیری و حس اعتماد در گزارشگری مالی ایفا می‌کند. افزون بر این، نظریه تقاضا برای کیفیت حسابرسی از آنجا ناشی می‌شود که بین مدیران شرکت و سرمایه‌گذاران تضاد نمایندگی وجود دارد. هنگامی که

۱ پناهی، سونیا، مربی موسسه آموزش عالی غیر انتفاعی مقدس اردبیلی (شماره تماس ۰۹۱۴۴۵۱۵۹) s.panaahi@gmail.com
 ۲ اقبالی، علیرضا، مربی، آموز شکرده فنی و حرفه‌ای سما، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل، اردبیل، ایران alireza.egbali@gmail.com

هزینه‌های نمایندگی به دلیل عدم تمرکز مالکیت و عدم وجود نظارت مؤثر توسط مالکان افزایش می‌یابد، تقاضا برای حسابرسی‌های با کیفیت بالاتر نیز افزایش پیدا می‌کند.

بیان مسئله

در باب اهمیت اجرای این تحقیق باید اشاره کرد که قلب تپنده اقتصاد کشورها، در بازارهای سرمایه آن متجلی می‌شود و موتور محرکه اقتصاد این کشورها نیز کارکرد بهینه این بازارها می‌باشد. ارتقاء کیفیت اطلاعات مالی در این مورد نیز می‌تواند نقش بسزایی داشته باشد. این تحقیق به بررسی نقش کیفیت حسابرسی بر رابطه بین تضاد منافع استفاده‌کنندگان (نمایندگی) و کیفیت اطلاعات مالی می‌پردازد. کیفیت حسابرسی یکی از مهم‌ترین مسائل موجود در عملیات حسابرسی امروزی است. همچنین، کیفیت اطلاعات مالی شرکت‌ها نیز یکی از مواردی است که به کیفیت حسابرسی آن‌ها وابسته می‌باشد (میتینن^۱، ۲۰۱۴). استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی برون‌سازمانی، شامل سرمایه‌گذاران فعلی و بالقوه، بستانکاران و سایر افراد و گروه‌هایی که تصمیمات آن‌ها بر پایه اطلاعات مالی قابل اعتماد می‌باشد، دارای منافع بسیاری در کیفیت اطلاعات مالی حسابرسی شده هستند. صاحبکاران شامل مدیریت، کمیته حسابرسی و هیأت مدیره به دلایل مسائلی هم‌چون کاهش هزینه سرمایه علاقه‌مند به کیفیت بالای حسابرسی هستند. افزون‌بر این، استانداردگذاران و قانون‌گذاران می‌توانند به وسیله ترویج قوانین و مقررات باعث افزایش اثربخشی بازارهای سرمایه شوند؛ این مسأله از طریق اطمینان این موضوع حاصل می‌شود که حسابرسی منجر به بهبود کیفیت اطلاعات مالی می‌شود. با این حال، در محیط حسابرسی امروزی که تا حدودی شکست شدید حسابرسی واضح است، نگرانی بسیاری در مورد کیفیت حسابرسی وجود دارد (میتینن، ۲۰۱۴). بنابراین، می‌توان دریافت که قابلیت اطمینان اطلاعات مالی حسابرسی شده کاهش یافته است. با این حال، در مقابل مربوط بودن اطلاعات حسابرسی شده افزایش یافته است (هاج^۲، ۲۰۰۳).

حسابرسی فرآیندی است که فراهم‌کننده تضمینی در مورد کیفیت و اعتبار اطلاعات مالی شرکت‌ها است و بنابراین ابزاری برای کاهش مشکلات نمایندگی است (جنسن و مک‌لینگ، ۱۹۷۶). هم‌چنین، برخی از افراد اعتقاد دارند که مشکلات نمایندگی تقاضا برای کیفیت حسابرسی را افزایش می‌دهد (میتینن، ۲۰۱۴). در نتیجه، مطالعات در مورد مسائل نمایندگی در سمت تقاضای برای حسابرسی تمرکز کرده و این موضوع را مورد بررسی قرار داده‌اند که چگونه سطح مشکلات نمایندگی شرکت‌ها بر تقاضا برای کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است (جنسن و مک‌لینگ، ۱۹۷۶؛ دی‌فاند^۳، ۱۹۹۲؛ پارکاش^۴ و ونابل^۵، ۱۹۹۳؛ نیکینن^۶ و ساهالستروم^۷، ۲۰۰۴؛ لوکس^۸، ۲۰۰۵). از سوی دیگر، پژوهش‌های حسابرسی در سمت عرضه کیفیت حسابرسی متمرکز شده‌اند و بررسی کرده‌اند که چگونه کیفیت حسابرسی در کیفیت اطلاعات مالی منعکس شده است (فرانکل و همکاران^۹، ۲۰۰۲؛ گیگر^{۱۰} و راما^{۱۱}، ۲۰۰۳؛ لارکر^{۱۲} و ریچاردسون، ۲۰۰۴). حال مسأله اصلی پژوهش حاضر آن است که: آیا می‌توان دیدگاه‌های عرضه و تقاضا برای کیفیت حسابرسی را در زمینه

^۱ Miettinen

^۲ Hodge

^۳ DeFond

^۴ Parkash

^۵ Venable

^۶ Nikkinen

^۷ Sahlstrom

^۸ Lennox

^۹ Frankel et al.

^{۱۰} Geiger

^{۱۱} Rama

^{۱۲} Larcker

مشکلات نمایندگی و کیفیت اطلاعات مالی با یکدیگر ترکیب کرد؟ به عبارت دیگر، آیا کیفیت حساسی می‌تواند به‌عنوان یک متغیر میانجی بر رابطه بین کیفیت اطلاعات مالی و مشکلات نمایندگی ایفای نقش کند؟

پیشینه تحقیق

بشکوه و همکاران^۱ (۲۰۱۳) در پژوهشی به بررسی رابطه بین کیفیت حساسی و هزینه‌های نمایندگی پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که بین هزینه‌های نمایندگی و کیفیت حساسی رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

میتین (۲۰۱۴) در پژوهش خود به بررسی نقش میانجی‌گری کیفیت حساسی بر رابطه بین کیفیت اطلاعات مالی و مشکلات نمایندگی پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان داد که بین مشکلات نمایندگی و کیفیت حساسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، بین کیفیت حساسی و کیفیت اطلاعات مالی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

حیب^۲ و جیانگ (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی در چین پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که برخی از ویژگی‌های خاص حاکمیت شرکتی در چین، مانند تسلط و کنترل دولت بر شرکت‌های فعال در بورس و مسئولیت اجباری هیأت مدیره برای اظهانظر مستقل در خصوص تصمیم‌گیری‌های مهم، که نسبت به سایر کشورها کاملاً متفاوت است، بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیرگذار است.

ناظمی‌اردکانی (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی رابطه بین کیفیت حساسی و مدیریت اقلام تعهدی پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که بین کیفیت حساسی و مدیریت اقلام تعهدی رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

بادآورنهدی و تقی‌زاده خانقاه (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی رابطه بین کیفیت حساسی و کارایی سرمایه‌گذاری شرکت‌ها پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که بین کیفیت حساسی و کارایی سرمایه‌گذاری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

محمودآبادی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی تأثیر جریان‌های نقد آزاد و هزینه‌های نمایندگی بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که جریان‌های نقد آزاد با کلیه معیارهای ارزیابی عملکرد شرکت رابطه مثبت و معنادار دارد. هم‌چنین، شواهد پژوهش نشان داد که بین هزینه‌های نمایندگی و عملکرد رابطه معناداری وجود ندارد.

افلاطونی و خزایی (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی کیفیت اقلام تعهدی و کیفیت افشا بر نا کارایی سرمایه‌گذاری نشان دادند با افزایش کیفیت اقلام تعهدی و کیفیت افشا میزان بیش سرمایه‌گذاری و کم سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی کاهش می‌یابد.

حیدری و همکران (۱۳۹۵) در بررسی کیفیت حساسی بر هزینه‌های نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی به این نتیجه رسیدند که با افزایش کیفیت خدمات حساسی تعارضات نشئت گرفته از تفکیک مالکیت از مدیریت کاهش می‌یابد.

^۱ B eshkooh et al.

^۲ Habib

فرضیه‌های تحقیق

۱. کیفیت حسابرسی دارای نقش میانجی‌گری بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد و اهرم مالی است.
۲. کیفیت حسابرسی دارای نقش میانجی‌گری بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد و مالکیت مدیریتی است.
۳. کیفیت حسابرسی دارای نقش میانجی‌گری بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد و جریان‌های نقد آزاد است.

نمونه آماری

شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، جامعه آماری تحقیق حاضر را تشکیل می‌دهند. شرایط زیر برای انتخاب نمونه قرار داده شده و نمونه مطالعه بر این اساس انتخاب شد:

۱. سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفند ماه هر سال باشد.
۲. تغییر سال مالی در شرکت، طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴ رخ نداده باشد.
۳. اطلاعات مالی مورد نیاز به منظور استخراج داده‌های مورد نیاز در دسترس باشد.
۴. تا پایان سال مالی ۱۳۸۹ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشد.
۵. شرکت‌ها طی سال‌های مورد بررسی دارای تسهیلات دریافتی از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری باشند.

جزء بانک‌ها و مؤسسات مالی (شرکت‌های سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، شرکت‌های هلدینگ و لیزینگ‌ها) نباشد؛ زیرا افشای اطلاعات مالی و ساختارهای راهبری شرکتی در آن‌ها متفاوت است.

طبق محدودیت‌های فوق نمونه‌ای متشکل از ۱۵۲ شرکت از بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴ انتخاب گردید.

متغیرهای تحقیق

متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل این پژوهش، مشکلات نمایندگی شرکت‌ها است. مشکلات نمایندگی مربوط به تضاد منافع احتمالی بین مدیریت و سهامداران یا مدیریت و دارندگان بدهی است.

در این پژوهش مشابه با پژوهش میتین (۲۰۱۴) مشکلات نمایندگی به وسیله اهرم مالی، مالکیت مدیریتی و جریان‌های نقد آزاد اندازه‌گیری شده است. نحوه اندازه‌گیری هر یک از این متغیرها به شرح پایین است:

اهرم مالی - این متغیر از طریق نسبت کل بدهی‌ها به کل دارایی‌ها اندازه‌گیری خواهد شد.

مالکیت مدیریتی - این متغیر بر اساس پژوهش ستایش و همکاران (۱۳۹۳) بیانگر درصد سهام نگهداری شده توسط اعضای خانواده هیأت مدیره است.

جریان‌های نقد آزاد- در پژوهش حاضر مشابه با پژوهش‌های لن^۱ و پولسن^۲ (۱۹۸۹) و رضوانی‌راز و همکاران (۱۳۸۸) جریان‌های نقد آزاد به شرح زیر تعریف شده است:

هزینه بهره - مالیات بر درآمد - سود سهام عادی و ممتاز - هزینه استهلاک + سود عملیاتی = جریان‌های نقد آزاد
متغیرهای وابسته

متغیرهای وابسته این پژوهش، معیارهای کیفیت اطلاعات مالی است که این متغیرها عبارت از: کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد.

کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد

در این پژوهش مشابه پژوهش‌های پیشین (به‌عنوان نمونه، چوانگ و همکاران، ۲۰۱۰؛ a, b؛ و مشایخی و محمدآبادی، ۱۳۹۰؛ نمازی و رضایی، ۱۳۹۳) از کیفیت سود اندازه‌گیری شده به وسیله مدل دیچاو و دیچو (۲۰۰۲) به‌عنوان کیفیت اقلام تعهدی استفاده شده است. مدل مورد استفاده توسط دیچاو و دیچو (۲۰۰۲) برای اندازه‌گیری کیفیت اقلام تعهدی به شرح زیر می‌باشد:

$$TCA_{i,t} = \varphi_0 + \varphi_1(CFO_{i,t-1} / Asset_{i,t}) + \varphi_2(CFO_{i,t} / Aset_{i,t}) + \varphi_3(CFO_{i,t+1} / Asset_{i,t}) + \varepsilon_{i,t}$$

مدل (۱)

که در آن:

TCA: عبارت است از کل اقلام تعهدی تقسیم شده بر میانگین کل دارایی‌ها.

CFO: عبارت است از جریان نقدی خالص ناشی از فعالیت‌های عملیاتی^۳.

Asset: عبارت است از میانگین کل دارایی‌ها.

ε: عبارت است از مقدار باقیمانده مدل.

مقدار باقیمانده (ε) در مدل رگرسیون بالا نشان‌دهنده کیفیت اقلام تعهدی است. مقدار بالاتر باقیمانده، نشان‌دهنده کیفیت پایین‌تر اقلام تعهدی است. لازم به ذکر است که در مدل رگرسیون بالا کل اقلام تعهدی از فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$TCA_{i,t} = (OP_{i,t} - CFO_{i,t}) / Asset_{i,t}$$

مدل (۲)

که در آن OP عبارت است از سود عملیاتی و مابقی متغیرها مانند مدل ۱ بالا است.

متغیر میانجی‌گر

در این پژوهش متغیر کیفیت حسابرسی به‌عنوان متغیر میانجی‌گر در نظر گرفته شده است. در همین راستا مشابه با پژوهش سجادی و همکاران (۱۳۹۲) از معیار تداوم انتخاب حسابرس برای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی استفاده شد.

متغیرهای کنترلی

در تحقیق حاضر مشابه پژوهش نمازی و خوانسالار (۲۰۱۱) و نمازی و رضایی (۱۳۹۳) اندازه شرکت به وسیله لگاریتم طبیعی میانگین کل دارایی‌ها و کل فروش محاسبه شده است. در تحقیق حاضر مشابه با تحقیق میتین (۲۰۱۴) از شاخص رشد شرکت به‌عنوان متغیر

^۱ Lehn

^۲ poulsen

^۳ در ایران به علت تفاوت در نحوه تهیه صورت جریان وجوه نقد طبق استاندارد حسابداری شماره ۲ ایران با استاندارد ۹۵ هیئت استانداردهای حسابداری مالی آمریکا (FASB) باوستی در خصوص CFOit، مشابه با پژوهش خواجوی و رضایی (۱۳۹۱) تبدیل روبرو و صورت پذیرد: جریان نقد عملیاتی طبق صورت جریان وجوه نقد + سود سهام برداشتی + جریان نقد مرتبط با بازده سرمایه‌گذاری‌ها و سود برداشتی بابت تضمین مالی - جریان‌های نقدی مرتبط با مالیات.

کنترلی استفاده شد. لازم به ذکر است که در این پژوهش از نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام به عنوان شاخص رشد شرکت استفاده شده است.

مدل‌های رگرسیونی مورد استفاده و آزمون معناداری ضرایب

فرضیه‌های پژوهش به وسیله مدل رگرسیونی داده‌های ترکیبی و در قالب چارچوب بارون و کنی (۱۹۸۶) که نسخه تعدیل شده چارچوب جودا و کنی (۱۹۸۱) است، آزمون می‌شوند. در چارچوب جود و کنی (۱۹۸۱) برای بررسی نقش میانجی‌گری متغیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین کیفیت اطلاعات مالی و مشکلات نمایندگی نیاز به اجرای سه مرحله است. در مرحله اول، متغیر میانجی (کیفیت حسابرسی) را بر روی متغیرهای مستقل (معیارهای مشکلات نمایندگی، شامل اهرم مالی، مالکیت مدیریتی و جریان‌های نقد آزاد) پیش‌بینی می‌کنیم. در مرحله دوم، متغیرهای وابسته (معیارهای کیفیت اطلاعات مالی، شامل کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد و کیفیت افشا) را بر روی متغیرهای مستقل پیش‌بینی می‌کنیم. در مرحله سوم، متغیر وابسته را به‌طور هم‌زمان بر روی متغیرهای مستقل و میانجی پیش‌بینی می‌کنیم.

$$AQ_{it} = \alpha_0 + \alpha_1(AP_{it-1}) + \alpha_2(Size_{it-1}) + \alpha_3(MTB_{it-1}) + \varepsilon_{it}$$

(مدل رگرسیونی مرحله اول)

$$FRQ_{it} = \alpha_0 + \alpha_1(AP_{it-1}) + \alpha_2(Size_{it-1}) + \alpha_3(MTB_{it-1}) + \varepsilon_{it}$$

(مدل رگرسیونی مرحله دوم)

$$FRQ_{it} = \alpha_0 + \alpha_1(AP_{it-1}) + \alpha_2(AQ_{it}) + \alpha_3(Size_{it-1}) + \alpha_4(MTB_{it-1}) + \varepsilon_{it}$$

(مدل رگرسیونی مرحله سوم)

در مدل‌های رگرسیونی بالا، AQ_{it} نشان‌دهنده کیفیت حسابرسی در سال جاری، AP_{it-1} نشان‌دهنده معیارهای مشکلات نمایندگی در سال قبل (یک‌بار اهرم مالی، یک‌بار مالکیت مدیریتی و یک‌بار جریان‌های نقد آزاد)، FRQ_{it} نشان‌دهنده معیارهای کیفیت اطلاعات مالی در سال جاری (یک‌بار کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد و یک‌بار کیفیت افشا)، $Size_{it-1}$ نشان‌دهنده اندازه شرکت در سال قبل و MTB_{it-1} نشان‌دهنده ارزش بازار به ارزش دفتری در سال قبل است.

مدل اول برای تخمین:

$$ACQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 LEV_{i,t} + \beta_2 AUQ_{i,t} + \beta_3 AUQ * LEV_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 MTB_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل دوم برای تخمین:

$$ACQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 MOWN_{i,t} + \beta_2 AUQ_{i,t} + \beta_3 AUQ * MOWN_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 MTB_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل سوم برای تخمین:

$$ACQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 FCF_{i,t} + \beta_2 AUQ_{i,t} + \beta_3 AUQ * FCF_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 MTB_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

تجزیه و تحلیل اطلاعات

بررسی آمار توصیفی متغیرها طی دوره

اصلی‌ترین شاخص مرکزی میانگین است که نشان‌دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده‌ها است. برای مثال مقدار میانگین برای متغیر کیفیت اقلام تعهدی گذاری (ACQ) برابر با ۰.۰۰۳۲۶۶- می‌باشد که نشان

می دهد بیشتر داده‌ها حول این نقطه تمرکز یافته اند. میانه یکی دیگر از شاخص‌های مرکزی است که وضعیت جامعه را نشان می دهد. همانطور که در جدول (۱) مشاهده می شود میانه متغیر ACQ برابر با ۰.۰۰۷۵۳۸- می باشد که نشان‌دهنده این است که نیمی از داده‌ها کمتر از این مقدار و نیمی دیگر بیشتر از این مقدار هستند. انحراف معیار یکی از مهمترین پارامترهای پراکندگی است و معیاری است برای میزان پراکندگی مشاهدات از میانگین است. مقدار این پارامتر برای متغیر ACQ برابر با ۰.۰۷۴۳۴۷ است. ذکر این نکته ضروری است که به منظور کاهش اثر مشاهدات پرت، صدک اول و صدک ۹۹ آخر تمام داده‌ها حذف گردیده است.

جدول (۱): آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	تعداد مشاهدات	میانگین	میانه	ماکزیمم	مینیمم	انحراف معیار
ACQ	۷۶۰	-۰.۰۰۳۲۶۶	-۰.۰۰۷۵۳۸	۰.۳۳۸۶۸۱	-۰.۲۲۹۳۵۳	۰.۰۷۴۳۴۷
DISQ	۷۶۰	۰.۰۱۹۱۹۱	۰.۰۰۷۴۶۳	۱.۰۰۰۰۰۰	۰.۰۰۳۳۷۸	۰.۰۵۹۹۵۱
LEV	۷۶۰	۰.۷۴۵۹۴۳	۰.۵۸۰۳۱۹	۰.۹۴۲۴۹۵	۰.۰۰۱۸۷۲	۰.۷۴۲۴۳۹
MOWN	۷۶۰	۲۲.۲۴۶۲۴	۲۳.۴۶۵۰۰	۳۳.۱۵۰۰۰	۲.۹۹۰۰۰۰	۶.۶۵۲۵۰۸
FCF	۷۶۰	-۰.۴۳۷۳۴۳	۰.۰۳۷۱۷۲	۰.۵۸۶۲۸۲	-۱۵.۱۲۹۴۶	۱.۷۸۹۳۲۷
AUQ	۷۶۰	۲.۹۹۳۴۲۱	۳.۰۰۰۰۰۰	۷.۰۰۰۰۰۰	۱.۰۰۰۰۰۰	۱.۶۰۳۲۶۰
SIZE	۷۶۰	۱۲.۹۸۹۶۰	۱۲.۹۵۹۰۳	۱۸.۰۸۷۵۸	۱۰.۰۹۰۱۷	۱.۴۶۹۰۹۳
MTB	۷۶۰	۱.۸۲۷۲۵۲	۱.۵۷۱۱۸۴	۶.۳۴۶۶۲۱	۰.۴۳۳۳۵۳	۱.۰۶۲۰۷۱

ACQ: کیفیت اقلام تعهدی؛ DISQ: کیفیت افشاء؛ LEV: اهرم مالی؛ MOWN: مالکیت مدیریتی؛ FCF: جریان وجه نقد آزاد؛ AUQ: کیفیت حسابرسی؛ SIZE: اندازه شرکت؛ MTB: ارزش دفتری به ارزش بازار حقوق صاحبان سهام.

بررسی ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

با توجه به نتایج می توان گفت بین متغیرها ارتباط وجود دارد و می توان به بررسی دقیق تر این روابط پرداخت. برای مثال، نتایج بدست آمده از جدول ضرایب همبستگی نشان می دهد که بین کیفیت اقلام تعهدی و اهرم مالی همبستگی منفی و معناداری وجود دارد همچنین بین کیفیت افشاء و مالکیت مدیریتی همبستگی مثبت وجود دارد که این رابطه مثبت از لحاظ آماری معنادار می باشد.

جدول (۲): ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	ACQ	DISQ	LEV	MOWN	FCF	AUQ	SIZE	MTB
ACQ	۱.۰۰۰۰							
احتمال	----							
DISQ	۰.۰۰۹۸	۱.۰۰۰۰						
احتمال	۰.۷۸۶۹	----						
LEV	-۰.۰۰۹۷	-۰.۰۱۷۲	۱.۰۰۰۰					

					-----	۰.۰۰۵۴	۰.۰۲۹۰	احتمال
				۱.۰۰۰۰	۰.۱۰۷۴	۰.۰۶۹۰	۰.۰۰۵۷	MOWN
				-----	۰.۰۰۳۰	۰.۰۱۷۳	۰.۰۰۰۴	احتمال
			۱.۰۰۰۰	۰.۰۵۵۰	-۰.۰۱۲۵	-۰.۰۳۲۱	-۰.۰۰۲۳	FCF
			-----	۰.۱۲۹۸	۰.۷۳۰۰	۰.۰۳۶۷	۰.۰۰۹۰	احتمال
		۱.۰۰۰۰	۰.۰۰۶۸	-۰.۰۱۷۰	-۰.۰۵۰۲	۰.۰۱۷۴	۰.۰۲۰۶	AUQ
		-----	۰.۸۵۲۱	۰.۶۳۹۰	۰.۱۶۶۶	۰.۰۳۲۴	۰.۰۷۱۱	احتمال
	۱.۰۰۰۰	۰.۰۲۴۵	۰.۲۰۷۲	۰.۱۱۷۶	-۰.۲۰۷۹	۰.۰۲۰۹	۰.۰۶۷۴	SIZE
	-----	۰.۵۰۰۲	۰.۰۰۰۰	۰.۰۰۱۲	۰.۰۰۰۰	۰.۰۳۳۴	۰.۰۱۳۳	احتمال
۱.۰۰۰۰	۰.۴۱۳۹	-۰.۰۲۵۳	۰.۰۰۷۸	۰.۰۵۹۵	-۰.۰۴۹۵	۰.۰۲۸۰	۰.۰۲۲۱	MTB
-----	۰.۰۰۰۰	۰.۴۸۶۰	۰.۸۲۹۸	۰.۱۰۱۱	۰.۱۷۳۱	۰.۰۴۰۷	۰.۵۴۳۴	احتمال

بررسی مانایی متغیرهای پژوهش

نتایج آزمون مانایی در جدول (۳) درج گردیده است. بر اساس «آزمون لوین، لین و چو»^۱ و «آزمون فیلیپس-پرون»^۲ چون مقدار p -value همه متغیرها کمتر از ۵٪ بوده است، همه متغیرهای مستقل، وابسته و کنترلی در دوره پژوهش در سطح پایا ۳ بوده‌اند. پایایی بدین معنی است که میانگین و واریانس متغیرهای پژوهش در طول زمان و کواریانس متغیرها بین سال‌های مختلف ثابت بوده است. همانگونه که در جدول (۳) ملاحظه می‌شود همه متغیرها مانا هستند.

جدول (۳): نتایج آزمون مانایی متغیرهای پژوهش

نتایج	آزمون فیلیپس-پرون		آزمون لوین، لین و چو		متغیرها
	احتمال	آماره	احتمال	آماره	
مانا	۰.۰۰۰۰	۳۸۲.۸۹۷	۰.۰۰۰۰	-۱۵.۲۹۷۹	ACQ
مانا	۰.۰۰۰۰	۸۹۳.۴۹۷	۰.۰۰۰۰	-۷۱۳.۸۲۲	DISQ
مانا	۰.۰۰۰۰	۱۱۰.۸.۲۶	۰.۰۰۰۰	-۶۱۹.۲۵۱	LEV
مانا	۰.۰۰۰۰	۳۴۸.۲۱۱	۰.۰۰۰۰	-۴۰۹.۳۷۸	MOWN
مانا	۰.۰۰۰۰	۵۳۳.۴۹۸	۰.۰۰۰۰	-۲۲.۶۳۹۸	FCF
مانا	۰.۰۰۰۰	۴۵۰.۶۲۰	۰.۰۰۰۰	-۱۰.۳۵۸۲	AUQ
مانا	۰.۰۰۰۰	۳۷۴.۶۵۷	۰.۰۰۰۰	-۱۹.۳۷۷۰	SIZE
مانا	۰.۰۰۰۰	۶۰۸.۷۶۷	۰.۰۰۰۰	-۲۵۶.۲۸۳	MTB

۱ - Levin, Lin & Chu test

۲ - Phillips-Perron test

۳ - Stationary

آزمون F لیمر و آزمون هاسمن

همانطور که در جدول (۶) منعکس گردیده، احتمال F لیمر هر شش مدل کمتر از ۵٪ می باشد لذا برای تخمین تمام مدل ها از روش تابلویی استفاده می شود. و با توجه به اینکه احتمال آزمون هاسمن هر شش مدل کمتر از ۵٪ می باشد برای تخمین هر شش مدل از روش اثرات ثابت استفاده شده است.

جدول (۴): نتایج حاصل از آزمون F لیمر و آزمون هاسمن

مدل	آزمون	آماره	احتمال	نتیجه
اول	F لیمر	۱۰.۱۵۶۳	۰.۰۰۰۰	روش تابلویی
	هاسمن	۵۰.۷۸۱۶	۰.۰۰۰۰	اثرات ثابت
دوم	F لیمر	۱۰.۶۴۱۶	۰.۰۰۰۰	روش تابلویی
	هاسمن	۵۳.۲۰۷۸	۰.۰۰۰۰	اثرات ثابت
سوم	F لیمر	۹.۱۴۷۲	۰.۰۰۰۰	روش تابلویی
	هاسمن	۴۵.۷۳۵۹	۰.۰۰۰۰	اثرات ثابت

تخمین مدل و تجزیه و تحلیل نتایج

فرضیه اول: کیفیت حسابرسی دارای نقش میانجی گری بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد و اهرم مالی است.

در حالت کلی نتایج نشان می دهد که ضریب متغیر $AUQ * LEV$ ، -۰.۰۰۰۱۷۳ بوده که نشان دهنده تأثیر منفی کیفیت حسابرسی بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی و اهرم مالی می باشد که با توجه به احتمال آماره t ضریب متغیر $AUQ * LEV$ معنی دار می باشد، با توجه به موارد فوق می توان فرضیه فرعی اول پژوهش را تأیید شده تلقی نمود. این امر به این معنی است کیفیت حسابرسی دارای نقش میانجی گری منفی بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد و اهرم مالی است، به عبارت دیگر، با افزایش کیفیت حسابرسی رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی و اهرم مالی ضعیف تر می شود.

جدول (۵): نتایج تخمین مدل اول

$ACQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 LEV_{i,t} + \beta_2 AUQ_{i,t} + \beta_3 AUQ * LEV_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 MTB_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$				
احتمال	آماره t	خطای استاندارد	ضریب برآوردی	متغیر
۰.۰۱۴۸	-۲.۴۴۳۰۳۹	۰.۰۱۹۹۲۰	-۰.۰۴۸۶۶۶	C
۰.۰۰۶۲	-۲.۸۸۷۲۳۶	۰.۰۰۰۵۲۳	-۰.۰۰۰۰۲۵۵	LEV
۰.۰۳۱۸	۲.۲۰۸۵۸۶	۰.۰۰۱۵۱۹	۰.۰۰۰۰۳۱۷	AUQ
۰.۰۰۰۲	-۳.۱۱۲۸۵۴	۰.۰۰۰۱۵۳	-۰.۰۰۰۰۱۷۳	$AUQ * LEV$
۰.۰۳۳۷	۲.۱۲۸۰۱۷	۰.۰۰۱۵۶۷	۰.۰۰۳۳۳۴	SIZE

۰.۱۷۰۶	۱.۲۹۱۶۷۲	۰.۰۰۲۷۲۱	۰.۰۰۰۷۹۴	MTB
۰.۳۶۳				ضریب تعیین
۰.۳۲۰				ضریب تعیین تعدیل شده
۱.۸۱۵				دوربین-واتسون
۵.۰۸۰۸				آماره F
۰.۰۰۰۰				احتمال (آماره F)

فرضیه دوم: کیفیت حساسی دارای نقش میانجی‌گری بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد و مالکیت مدیریتی است.

در حالت کلی نتایج نشان می‌دهد که ضریب متغیر $AUQ * MOWN$ ، ۰.۰۰۰۵۹۱ بوده که نشان دهنده تأثیر مثبت کیفیت حساسی بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی و مالکیت مدیریتی می‌باشد که با توجه به احتمال آماره t ضریب متغیر $AUQ * MOWN$ معنی دار می‌باشد، با توجه به موارد فوق می‌توان فرضیه فرعی دوم پژوهش را تأیید شده تلقی نمود. این امر به این معنی است کیفیت حساسی دارای نقش میانجی‌گری مثبت بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد و مالکیت مدیریتی است، به عبارت دیگر، با افزایش کیفیت حساسی رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی و مالکیت مدیریتی قوی‌تر می‌شود.

جدول (۶): نتایج تخمین مدل دوم

$ACQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 MOWN_{i,t} + \beta_2 AUQ_{i,t} + \beta_3 AUQ * MOWN_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 MTB_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$				
احتمال	آماره t	خطای استاندارد	ضریب برآوردی	متغیر
۰.۰۵۷۸	-۱.۸۹۹۸۸۹	۰.۰۲۲۱۴۱	-۰.۰۴۲۰۶۶	C
۰.۰۰۲۲	۲.۶۲۴۷۵۱	۰.۰۰۰۶۱۰	۰.۰۰۰۱۳۷	MOWN
۰.۰۰۰۰	۳.۴۱۱۰۴۹	۰.۰۰۴۳۷۹	۰.۰۰۱۸۰۰	AUQ
۰.۰۰۰۳	۳.۳۰۱۲۱۳	۰.۰۰۰۱۹۶	۰.۰۰۰۵۹۱	$AUQ * MOWN$
۰.۰۱۶۲	۲.۶۶۵۴۸۸	۰.۰۰۱۵۳۴	۰.۰۰۲۵۵۵	SIZE
۰.۰۷۰۸	۱.۸۲۵۱۵۶	۰.۰۰۲۷۰۸	۰.۰۰۱۱۵۱	MTB
۰.۳۶۲				ضریب تعیین
۰.۳۳۹				ضریب تعیین تعدیل شده
۱.۸۱۴				دوربین-واتسون
۵.۰۷۸۷				آماره F
۰.۰۰۰۰				احتمال (آماره F)

فرضیه سوم: کیفیت حساسری دارای نقش میانجی‌گری بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد و جریان‌های نقد آزاد است. در حالت کلی نتایج نشان می‌دهد که ضریب متغیر $AUQ * FCF$ ، 0.000545 - بوده که نشان دهنده تأثیر منفی کیفیت حساسری بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی و جریان‌های نقد آزاد می‌باشد که با توجه به احتمال آماره t ضریب متغیر $AUQ * FCF$ معنی دار می‌باشد، با توجه به موارد فوق می‌توان فرضیه فرعی سوم پژوهش را تأیید شده تلقی نمود. این امر به این معنی است کیفیت حساسری دارای نقش میانجی‌گری منفی بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی اصلاح شده بر اساس عملکرد و جریان‌های نقد آزاد است، به عبارت دیگر، با افزایش کیفیت حساسری رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی و جریان‌های نقد آزاد ضعیف‌تر می‌شود.

جدول (۷): نتایج تخمین مدل سوم

$ACQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 FCF_{i,t} + \beta_2 AUQ_{i,t} + \beta_3 AUQ * FCF_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 MTB_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$				
متغیر	ضریب برآوردی	خطای استاندارد	آماره t	احتمال
C	-0.034625	0.021014	-1.647700	0.0998
FCF	-0.000775	0.002694	-3.287502	0.0028
AUQ	0.000601	0.001508	2.398618	0.0203
AUQ * FCF	-0.000545	0.000784	-3.694756	0.0000
SIZE	0.002160	0.001700	2.270850	0.0342
MTB	0.000691	0.002786	1.248169	0.2041
ضریب تعیین	0.355			
ضریب تعیین تعدیل شده	0.310			
دوربین-واتسون	1.993			
آماره F	4.4602			
احتمال (آماره F)	0.0000			

خلاصه نتایج فرضیه‌ها

در حالت کلی نتایج نشان می‌دهد که کیفیت حساسری دارای نقش میانجی‌گری منفی بر رابطه کیفیت اقلام تعهدی با اهرم مالی و جریان‌های نقد آزاد است در حالی که کیفیت حساسری دارای نقش میانجی‌گری مثبت بر رابطه کیفیت اقلام تعهدی و مالکیت مدیریتی است.

پیشنادهای کاربردی پژوهش

الف- با توجه به یافته‌های پژوهش به فعالان بازار سرمایه، تصمیم‌گیرندگان، تحلیلگران و سرمایه‌گذاران بالقوه و بالفعل بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌شود در تحلیل طرح‌های سرمایه‌گذاری در دارایی‌های مالی و اوراق بهادار علاوه بر توجه به کمیت و کیفیت اطلاعات به هزینه‌های نمایندگی شرکت و روابط بین آنها نیز توجه ویژه‌ای داشته باشند زیرا شرکت‌هایی که هزینه‌های نمایندگی

بالایی دارند با کیفیت اطلاعات مالی پایینی بالایی مواجه هستند مهمتر از همه، علاوه بر توجه به روابط بین کیفیت اطلاعات مالی و هزینه های نمایندگی به نقش کیفیت بالای حسابرسی در کاهش تأثیر منفی هزینه های نمایندگی بر کیفیت اطلاعات مالی مالی نیز توجه ویژه ای مبذول داشته باشند.

منابع

۱. اعتمادی، حسین؛ محمدی، امیر و ناظمی اردکانی، مهدی، بررسی رابطه بین تخصص صنعت حسابرسی و کیفیت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش های حسابداری مالی، (۱۳۸۸)، دوره اول، شماره ۱، صص ۱۷-۳۲.
۲. بادآور نهندي، یونس. تقی زاده خانقاه، وحید. بررسی ارتباط بین کیفیت حسابرسی و کارایی سرمایه گذاری، بررسی های حسابداری و حسابرسی دانشگاه تهران. (۱۳۹۲) شماره ۷۲. صص ۱۹-۴۲
۳. خواجوی، شکراله؛ فتحه، محمدحسین و نجفی، زهرا، بررسی رابطه بین کیفیت افشای اطلاعات و هزینه های نمایندگی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابداری، (۱۳۹۳)، سال پنجم، شماره ۱۸، صص ۶۷-۸۹.
۴. رضوانی راز، کریم؛ رکابدار، قاسم و احمدی، محمدرضان، بررسی رابطه بین جریان های نقد آزاد و سیاست تقسیم سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس تهران، حسابداری مالی، (۱۳۸۸)، شماره ۴، صص ۹۲-۱۰۷.
۵. ستایش، محمدحسین؛ رضایی، غلامرضا و حسینی راد، سید داوود، بررسی نقش ساختار مالکیت بر شیوه مدیریت وجوه نقد و موجودی های کالای شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پیشرفت های حسابداری، (۱۳۹۳)، دوره ششم، شماره ۱، صص ۲۹-۶۲.
۶. نمازی، محمد و رضایی، غلامرضا، بررسی اثرات کیفیت اقلام تعهدی و مربوط بودن اطلاعات مالی بر هزینه های نمایندگی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مطالعات تجربی حسابداری مالی، (۱۳۹۳)، زیر چاپ.
۷. افلاطونی، عباس؛ خزایی، مهدی، بررسی تأثیر کیفیت اقلام تعهدی و کیفیت افشا بر ناکارایی سرمایه گذاری در نیروی انسانی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، (۱۳۹۵)، دوره ۲۳، شماره ۳.
۸. حیدری، مهدی، قادری، بهمن و رسولی، پیمان، بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر هزینه های نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی: رویکرد الگوسازی معادلات ساختاری، بررسی های حسابداری و حسابرسی، (۱۳۹۵)، دوره ۲۳، شماره ۳.
۹. محمودآبادی، حمید، مهدوی، غلامحسین و فریدونی، مرضیه. بررسی تأثیر جریانهای نقد آزاد و هزینه های نمایندگی بر عملکرد شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مجله دانش حسابداری. سال چهارم (۱۳۹۲). شماره ۱۲.
۱۰. Anwer S. Ahmed, Stephanie J. and Rasmussen, S.T., The relationship between institutional ownership and casino firm performance, *Hospitality Management*, (۲۰۰۸), Vol. ۲۶, pp. ۵۱۷-۵۳۱.
۱۱. Beshkooch, M., Soumehsaraei, B.G., Mahmoudi, V. and Kazemtabrizi, F., The relationship between audit quality and agency cost, *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, (۲۰۱۳), Vol. ۳, No. ۲, pp. ۵۱۶-۵۲۵.
۱۲. Chen, K., Lin, L.K. and Zhou, J., Audit quality and earnings management for Taiwan IPO firms, *Managerial Accounting Journal*, (۲۰۰۵), Vol. ۲۰, No. ۱, pp. ۸۶-۱۰۴.
۱۳. Huang, P. and Zhang, Y., Does Enhanced Disclosure Really Reduce Agency Costs? Evidence from the Diversion of Corporate Resources, *The Accounting Review*, (۲۰۱۲), Vol. ۸۷, No. ۱, pp. ۱۹۹-۲۲۹.

۱۴. Miettinen, J., Audit quality and the relationship between auditee's agency problems and financial information quality: Research proposal, (۲۰۱۴), Available online at: http://www.researchgate.net/publication/۲۵۳۳۷۹۹۳۵_Audit_quality_and_the_relationship_between_auditee's_agency_problems_and_financial_information_quality_Research_proposal.
۱۵. Myers, J., Myers, L., and Omer, T., Exploring the term of the auditor client relationship and the quality of earnings: A case for mandatory auditor rotation? *The Accounting Review*, (۲۰۰۳), Vol. ۷۸, No. ۳, pp. ۷۷۹-۸۰۰.
۱۶. Jiang, H., Habib, A. & D. Zhou (۲۰۱۵). Accounting restatement and audit quality in China. *Advances in Accounting Incorporating Advances in International Accounting*. Forthcoming. Vol ۳۱, June